

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันนี้ ปัญหาขยะเป็นปัญหาสำคัญอย่างมาก เนื่องจากส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนโดยตรง และใช้ในชีวิตประจำวัน รัฐบาลได้มีการจัดทำแผนแม่บทเพื่อจัดการและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและต้นแบบจากต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะ ซึ่งอาจต้องออกกฎหมายควบคุมการเกิดขยะตั้งแต่ต้นทางด้วยประชากรที่เพิ่มขึ้น การบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นทุกปี ในปี 2558 ปริมาณขยะมูลฝอยทั้งประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 อยู่ที่ประมาณเกือบ 27 ล้านตัน อัตราการสร้างขยะมูลฝอยต่อคนเพิ่มขึ้นจาก 1.11 เป็น 1.13 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ขณะที่ขยะมูลฝอยเพียงร้อยละ 30 ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง และนำกลับมาใช้ใหม่หรือรีไซเคิลอย่างจริงจัง ทำให้มีขยะตกค้างและเป็นปัญหามากถึง 30 ล้านตันต่อปี (กรมควบคุมมลพิษ, 2558) จากการประเมินสถานการณ์ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั่วประเทศไทย (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ซึ่งประมาณการโดยใช้ข้อมูลจำนวนประชากรของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากฐานข้อมูลของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ปี พ.ศ. 2556 คุณด้วยอัตราการเกิดขยะมูลฝอยของแต่ละพื้นที่ ดังนี้คือ เทศบาลนคร 1.89 (กก./คน/วัน) เทศบาลเมือง 1.15 (กก./คน/วัน) เทศบาลตำบล 1.02 (กก./คน/วัน) องค์การบริหารส่วนตำบล 0.91 (กก./คน/วัน) และเมืองพัทยา 3.9 (กก./คน/วัน) (กรมควบคุมมลพิษ, 2556) และจากข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษพบว่า ปี 2558 มีปริมาณขยะเกิดขึ้น 29.09 ล้านตัน ถูกขนนำไปกำจัด 13.6 ล้านตัน ถูกจำกัดอย่างถูกต้อง 8.4 ล้านตัน อีกประมาณ 7.09 ล้านตัน ถูกกำจัดผิดวิธี เช่น การเผา หรือการลักลอบทิ้ง

ส่วน ตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ แบ่งเขตการปกครอง เป็น 15 หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่บ้าน หมู่ 1 บ้านเมืองแก, หมู่ 2 บ้านยางโลน , หมู่ 3 บ้านหนองดุม , หมู่ 4 บ้านหนองนกเกรียน , หมู่ 5 บ้านหนองเชือก , หมู่ 6 บ้านหนองปลาแดก , หมู่ 7 บ้านหนองดวน , หมู่ 8 บ้านกระทุ่ม , หมู่ 9 บ้านโนนกลาง, หมู่ 10 บ้านหนองกรุดพัฒนา , หมู่ 11 บ้านนกงุง , หมู่ 12 บ้านหัวช้าง , หมู่ 13 บ้านหนองปลาแดกน้อย , หมู่ 14 บ้านเมืองแกใต้ , หมู่ 15 บ้านเมืองแกเหนือ , หมู่ 16 บ้านยางโลนเหนือ , หมู่ 17 บ้านสวายตางวน, หมู่ 18 บ้านหัวช้างน้อย, และ หมู่ 19 บ้านนกกกระเรียนใหญ่ มีจำนวนประชากรใน ตำบลเมืองแก จำนวนหลังคาเรือน 2,592 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 11,465 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์, 2559) จากการพูดคุยกับตัวแทนทางชุมชนนี้จะพบปัญหาหนึ่งที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน นั่นก็คือ ปัญหาการจัดการขยะ ของหมู่ 14 บ้านเมืองแกใต้ ในการจัดการขยะเบื้องต้นของ

ชุมชนทางองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแกมีแนวทางในการกำจัดขยะชุมชนบางส่วนแต่ยังไม่ได้ผลดี ซึ่งพบว่าแต่ละครัวเรือนยังไม่มีรูปแบบการคัดแยกขยะที่ชัดเจน ไม่ทราบถึงวิธีการคัดแยกขยะและวิธีการกำจัดขยะที่ถูกต้อง และทางชุมชนต้องการสร้างรายได้โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะ และต้องการเป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการขยะและเพิ่มมูลค่าจากขยะในครัวเรือนได้

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถคัดแยกขยะและของเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการจัดการขยะของชุมชน ปรับปรุงกระบวนการที่ก่อให้เกิดการลดปริมาณขยะของชุมชน และชุมชนสามารถนำขยะกลับมาใช้ใหม่หรือสร้างเพิ่มมูลค่าขยะจากกระบวนการจัดการขยะในชุมชนโดยแปรรูปผลิตภัณฑ์สำหรับใช้สอยในครัวเรือนของชุมชนได้ ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการวิจัยนี้คือชุมชนมีรูปแบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ สามารถลดปริมาณขยะและสามารถนำขยะกลับมาใช้ใหม่หรือสร้างมูลค่าเพิ่มจากการจัดการขยะโดยชุมชนได้ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ว่า “ทุกคนบนแผ่นดินไทยมีขีดความสามารถ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อสุขภาวะ” ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่ดีและสังคมที่ดีจะส่งผลต่อสุขภาวะของคนในชุมชนนั้นๆ ด้วย

กรอบแนวคิด

(Problem)

1. แต่ละครัวเรือนไม่ทราบถึงวิธีการคัดแยกขยะและวิธีกำจัดขยะที่ถูกต้อง
2. แต่ละครัวเรือนยังไม่มีรูปแบบการคัดแยกขยะที่ชัดเจน
3. ชุมชนต้องการสร้างรายได้โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะ
4. ชุมชนอยากให้มีธนาคารขยะในชุมชนและในตำบล

(Process)

1. เพิ่มมูลค่าขยะจากกระบวนการจัดการขยะในชุมชนโดยแปรรูปผลิตภัณฑ์สำหรับใช้สอยในครัวเรือน
2. ถ่ายทอดองค์ความรู้แนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดการขยะในครัวเรือน

กระบวนการมีส่วนร่วม

(Output)

1. ชุมชนได้รูปแบบแนวปฏิบัติที่เหมาะสม ได้รูปแบบการคัดแยกขยะในครัวเรือนและปริมาณขยะสะสมของชุมชนลดลง
2. ชุมชนสามารถเพิ่มมูลค่าขยะจากกระบวนการจัดการขยะในชุมชนโดยแปรรูปผลิตภัณฑ์สำหรับใช้สอยในครัวเรือนอย่างน้อย 1 อย่าง
3. ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมคิดร่วมสร้าง เกิดวิทยากรชาวบ้านในการถ่ายทอดองค์

(Goal)

1. อบต. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เป็นนโยบายเชิงสาธารณะและมีการระบุในแผนการดำเนินงานของหน่วยงานได้
2. คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตและมีสุขภาวะที่ดี
3. เพิ่มมูลค่าขยะจากครัวเรือน

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเพิ่มมูลค่าขยะจากกระบวนการจัดการขยะในชุมชนโดยแปรรูปผลิตภัณฑ์สำหรับใช้สอยในครัวเรือนของชุมชนตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้แนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดการขยะในครัวเรือนของชุมชนตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

นิยามศัพท์

การเพิ่มมูลค่าจากขยะ หมายถึง การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากขยะในครัวเรือน เช่น การแปรรูปขยะเป็นของใช้ สินค้าเพื่อขาย ทำดอกไม้ ทำกระเป๋า เป็นต้น เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างรายได้จากขยะให้กับคนในชุมชน

การจัดการคัดแยกขยะ หมายถึง วิธีการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางจากแหล่งกำเนิดไปจนถึงการกำจัดและการนำมาใช้ประโยชน์เพื่อลดปริมาณขยะ มีคัดแยกประเภทขยะ การจัดเก็บ การขนย้าย การกำจัด การใช้ซ้ำ การนำกลับมาใช้ใหม่ การทำปุ๋ย ตลอดจนการมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

แปรรูปผลิตภัณฑ์จากขยะ หมายถึง การนำขยะมูลฝอยในครัวเรือนหรือในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การนำขยะอินทรีย์มาทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยอัดเม็ด นำมาเลี้ยงไส้เดือนผลิตน้ำหมักมูลไส้เดือน ใช้เป็นปุ๋ยบำรุงพืชผักสวนครัว การนำขยะแก้วและกระถางพลาสติกมาใช้ซ้ำ เช่น ปูกกกล้าต้นไม้หรือพืชผักสวนครัว การนำเศษผ้ากลับมาใช้ซ้ำ เช่น แปรรูปเป็นพรมเช็ดเท้า ผ้าเช็ดมือและถุงมือ เป็นต้น

ชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีบ้านเลขที่และจำนวนครัวเรือนตามทะเบียนราษฎรในเขตพื้นที่ตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน

บ้านเมืองแกใต้ หมู่ 14 ตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนเกิดคณะทำงานในการจัดการขยะในครัวเรือนของชุมชนตำบลเมืองแก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ อย่างน้อย 1 กลุ่ม
2. ชุมชนได้รูปแบบแนวปฏิบัติที่เหมาะสม ได้รูปแบบการคัดแยกขยะในครัวเรือนและปริมาณขยะสะสมของชุมชนลดลง

3. ชุมชนสามารถเพิ่มมูลค่าขยะจากกระบวนการจัดการขยะในชุมชนโดยแปรรูปผลิตภัณฑ์
สำหรับใช้สอยในครัวเรือนอย่างน้อย 1 อย่าง
4. ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมคิดร่วมสร้าง เกิดวิทยากรชาวบ้านในการถ่ายทอดองค์
ความรู้